

कीर्त्तित त्रिं चुं कृत-कीर्त्तदेशेत् । १कथिते-२ख्याते च ।
कीर्त्तिभाज् पुं कीर्त्तिं भजते भज-एव । श्रोणाचार्ये
शब्दरत्ना० । २कीर्त्तियुक्ते त्रिं

कीर्त्तिमत् त्रिं कीर्त्तिरक्षयस्तत्पुं । १कीर्त्तियुक्ते स्त्रियां
डीप् । विश्वदेवान्तर्गते आइदेवभेदे पुं २विश्वदेवाश्च भा०
आहु० १५२ अ० दर्शिता यथा

“विश्वे चाग्निस्त्रिधा देवाः सङ्गृह्णाताः पूज्यन्ते ते । तेषां
नामानि वक्ष्यामि भागाह्वाणं महात्मनाम् । बलं धृ-
तिर्विधाता च पुण्यकृत् पावनस्तथा । पाष्णिज्येभी समू-
हश्च दिव्यसानुस्तथैव च । विवस्वान् वीर्यवान् ह्योमान्
कीर्त्तिमान् कृत एव च । जितात्मा मुनिर्वयश्च दीप्तरोमा
भयङ्करः । अनुकर्मा प्रतीतश्च प्रदाताऽयं शुभांस्तथा ।

शलाभः परमक्रोधी घीरोष्णी भूपतिस्तथा । अजो वज्रो
वरी चैव विश्वे देवाः सनातनाः । विदुर्हर्षाः सोमवर्चाः
सूर्य्यश्रीश्चेति नामतः । सोमपः सूर्य्यसावितो दत्तात्मा
पुण्डरीवकः । उष्णीनाभो नभोदश्च विश्वायुर्दीप्तिरेव च ।
चमूहरः सुरेशश्च व्योमारिः शङ्करो भवः । ईशः कर्त्ता
कृतिर्ह्रस्वो भुवनो दिव्यकर्म्मकृत् । गणितः पञ्चवीर्य्यश्च
आदित्यो रश्मिमांस्तथा । सप्तकृत् सोमवर्चाश्च विश्वकृत् क-
विरेव च । अहुगोप्ता सुगोप्ता च नप्ता चेश्वर एव च ।
कीर्त्तितास्ते महाभागाः कालस्यागतिगोचराः” ।

३वसुदेवज्येष्ठपुत्रे “वसुदेवस्तु देवक्यामटौ पुत्रानजीज-
नत् । कीर्त्तिमन्तमित्यादि” भाग० ६, २१, २५ ।

कीर्त्तिशेष त्रिं कीर्त्तिःशेषोयस्य । नामशेषे स्मृते शब्दचिं
कील बन्धे आदि०पर० सक० सेट् । कीलति अकीलीत् ।

चिकील कीलः । कीलितः कीलनम् । प्रनिकीलति

कील पुं कील-बन्धे यथायथं भावकरणादौ घञ् । १वङ्गि-
शिखायां २शङ्कौ (गो) ज अमरः । ३स्तम्भे (खो) टा
३श्लेषे ४कफोष्णौ मेदि० ५कफोष्णिगिन्मन्देशे विश्वः । “परि-
खाद्यापि कौरव्य ! कीलैः सुनिचिताः कृताः” भा० ३,
६५० श्लो० ६रतिप्रहारभेदे स्त्री “कीला उरसि, कर्त्तरी
शिरसि, विद्धा कपोलयोः” वात्स्या० भावे अ, ७वन्धे स्त्री

कीलक पुं कीलति बन्धायत्नेन करणे घञ् स्वार्थे क ।

१स्तम्भभेदे (खो) टा गवादेर्दोहनकाले रोधनाथे २काष्ठ-
मयस्तम्भे सुभूतिः । तन्मोक्षो देवताभेदेश्चमन्त्रविशेषे न० ।
प्रभवादिषट्षवर्षमध्यं ४ वर्षभेदे तत्फलञ्च “जायन्ते
सर्वशस्यानि सुभिन्नं निरुपद्रवम् । सौम्यदृष्टिर्भवेद्राजान् ।
कीचक्रे च शुभं भवेत्” ज्यो० त० सप्तशतीजपाङ्कतया

पाथे ५स्त्रवभेदे न० स च “सर्वमेतद्विना यस्तु मन्त्रा-
यामपि कीलकम्” इत्यादि । तस्य च कीलकत्वम्
तज्ज्ञानं विना फलाजनकत्वात् तदुक्तं तत्रैव “कृष्णायां च
चतुर्दश्यामष्टम्यां वा समाहितः ददाति प्रतिगृह्णाति
नाम्यथैवा प्रसीदति” इत्यं रूपेण कीलेन महादेवेन
कीलितम् । यो निष्कीलां विधायैनां नित्यं जपति
सम्पुटाम्” । तत्रैव तज्ज्ञानस्या भावे निष्कालत्वोक्ते च
तच्च गुरुलघुभेदेन द्विविधं गुणवत्यां विवृतिः” । तेन
कृष्णाष्टमीचतुर्दश्योः नूतनार्जितधनस्य देवातिथ्यादिभ्यो
यथोचितांशदानं तदवशिष्टस्य स्वायत्तीकरणभावश्चकं
तद्विना सप्तशतीजपस्य न फलजनकत्वमिति गम्यते “अर्गलं
कीलकं चादौ पठित्वा कचम् पठेत्” तत्रैव

कीलसम्पर्श पुं कीलं तदुपकारं संस्पृशति सम्+स्पृश-अण्
उप०स० । (गाव) हज्जभेदे शब्दच०

कीलाल पुं कीलाय बन्धाय अलति पर्याप्नोति अल-अच्
४त० । १पशौ २बन्धनयोग्ये त्रिं भेदि० । “कीलां दङ्गि-
शिखां कीलं कृत्य बन्धं वाऽलति वारयति अल-अण्
उप०स० । ३स्तले कीलां तद्वह्णमलति याति
४रुधिरं न० अमरः ५अच्यते ६मधुनि च शब्दर० ।
मधुनः शीघ्रसंयाहकत्वेन बन्धहेतुत्वात् तथात्वम् ।
“जर्जं वहनीरवृतं घृतं पयः कीलालं परिस्फुतम्” यजु०
२, ४, ७ । ७रसे पुं । “अथोअन्नाय कीलालः उपकृतो
गृहेषु” यजु० २, १३, तत्र रुधिरं “सदाः कृत्तकठोरकण्ठ-
विगलत्कीलालधारोष्णलैः” जले “कीलालजं न खादेयं
करिष्ये चासुरव्रतम्” भा० व० अ० “कीलालजं जलजम्” ।

कीलालधि पुं कीलालं धीयतेऽस्मिन् धा-आधारे कि
६त० । सप्तद्वे शब्दच०

कीलालप पुं स्त्री कीलालं रुधिरं पिबति पा-क । रुधिरपे
राक्षसे रत्नमा० स्त्रियां डीप् “स च कीलालोपयन्तु प-
राक्षं भोक्तुमिच्छति” भा० व० १२२४ । [३वन्धे न० ।

कीलित त्रिं कील-कृत । १बद्धे २जातकीले च भावे-कृत ।
कीयत् त्रिं कियत् + प्रणी० वेदे नि० दीर्घः । कियदित्यर्थे
“आः कीयतः ललूकं चकर्थ” ऋ० २, २०, १७,

कीश पुं स्त्री कस्य वायोरपत्यम् अत-इज् किः हनुमान्
ईशो यस्य कुत्सितं शेते श्री-ड वा । वानरे अमरः
स्त्रियां जातित्वात् डीप् । २सूर्य्ये कपिकपोलतुल्यवर्णं
त्वात् तत्त्वं ३पक्षिशिच शब्दर० कुत्सितशयनात्तस्य तथात्वम् ।
४नम्ने मेदि० । कीशवद्वस्त्रराहित्यात्तस्य तथात्वम् ।